

Tarptautinė tarpdisciplininė konferencija „Priešistorinis menas ir simboliai Rytų Baltijos regiono mezolito–neolito kontekstuose“, skirta mokslininkės Rimutės Rimantienės atminimui

2026 m. rugsėjo 7–10 d. Vilniaus dailės akademijos (VDA) Nidos meno kolonijoje vyko tarptautinė tarpdisciplininė konferencija „Priešistorinis menas ir simboliai Rytų Baltijos regiono mezolito–neolito kontekstuose“, kuri buvo skirta vienai žymiausių Lietuvos archeologų – habil. dr. Rimutei Rimantienei (1920–2023) atminti. Ji daugelį metų yra tyrinėjusia Lietuvos pajūrį Nidoje, Šventojoje, Būtingėje, taip pat ir Šarnelėje (Plungės r.), Aukštaitijoje ir Dzūkijoje. Jos archeologiniai tyrimai ir atradimai reikšmingai prisidėjo prie Lietuvos ir viso Rytų Baltijos regiono priešistorės pažinimo.

Konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 20 mokslininkų, tyrinėjančių priešistorinį meną, simbolius ir senųjų bendruomenių gyvenimą. Į konferenciją jie atvyko iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Lenkijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų. Jie savo pranešimuose pateikė naujausius tyrimų duomenis apie mezolito ir neolito laikotarpių meną, simbolius, ženklų sistemas, ritualus bei archeologiniuose radiniuose ir laidojimo objektuose aptinkamus praeities žmonių kūrybos pėdsakus.

Konferenciją lydėjo dvi parodos.

Vienoje jų buvo galimybė susipažinti su Lietuvos nacionalinio muziejaus ekspozicija „Prakalbinta praeitis“. Parodą surengė muziejaus direktorė Rūta Kačkutė, parodos kuratorė Dalia Ostrauskienė, joms talkino VDA Nidos meno kolonijos direktorė Neringa Bumblienė. Šią parodą papildė Vilniaus puodžių cecho sukurtos Nidos keramikos rekonstrukcijos ir autentiški R. Rimantienės piešiniai.

VDA Nidos meno kolonijos patalpose konferencijos metu veikė paroda „Kopa“, kurioje buvo pristatomi menininkų „Invernomuto“, Deimanto Narkevičiaus ir Emilijos Škarnulytės kūriniai.

Ekskursijų po Nidą metu buvo aplankytas Mizgirių gintaro muziejus, Nidos žvejo etnografinė sodyba, Kuršių nerijos istorijos muziejus, rašytojo Thomo Manno memorialinis muziejus-kultūros centras.

Konferencijos reklaminio plakato fragmentas

Konferencijoje perskaityti pranešimai

- „Nuo atradimo iki sintezės: Nidos neolito gyvenvietės tyrimų istorija“ (Adomas Butrimas, Dalia Ostrauskienė);
- „Gintaras ir titnagas – simbolinę reikšmę turėjusios prekės tolimųjų mainų tinkluose. Šiauraušios Europos pavyzdžiai“ (Lars Larsson);
- „Mezolito aprangos estetinės ir juslinės savybės Rytų Baltijos regione“ (Tuija Kirkinen, Kristina Mannermaa);
- „Tas pats, bet kitaip: skeuomorfizmas Rytų Baltijos akmens amžiuje“ (Aija Macāne, Kerkko Nordqvist);
- „Juodkrantės (vok. *Schwarzort*) gintaro figūrėlės: archeologiniame ir kituose kontekstuose“ (Marius Iršėnas);
- „Paukščiai, kraštovaizdžiai ir simbolika akmens amžiaus mene bei ritualuose Baltijos regione ir Fenoskandijoje“ (Kristina Mannermaa, Marja

Ahola, Tuija Kirkinen);

„Neolito ir ankstyvojo bronzos amžiaus meno objektų kompleksas Kretuono ežero pakrančių regione“ (Algirdas Girininkas);

• „Biržulis iš naujo: naujų lauko tyrimų rezultatai ir tolesnės perspektyvos vienoje žymiausių Vakarų Lietuvos archeologinių vietovių“ (Tomas Rimkus, Vilius Memgaudis);

• „Rytų ir Pietų Lietuvos vėlyvojo paleolito–vidurinio neolito bendruomenių meniškumo apraiškos archeologinėse vietovėse“ (Egidijus Šatavičius);

• „Nida: ankstyviausi siužetiniai vaizdiniai Lietuvos mene“ (Adomas Butrimas);

• „Simboliai keramikos puošyboje. Nidos gyvenvietės keramikos puošybos elementai ir motyvai: kilnės vietos“ (Mindaugas Pilkauskas);

• „Gdanskio įlankos vakarinės dalies gyvenviečių keramikos ornamentika ir formos“ (Danuta Król);

• „Suprasti gaminant: Vakarų Lietuvos neolito keramikos eksperimentinė archeologija“ (Eglė Šatavičė, Dainius Strazdas, Elena Aleksejeva);

• „Technologinis požiūris į neolito keramikos puošybos tyrimus“ (Valdis Bērziņš);

• „Puodai už puodų: šamoto priemaišos reikšmė, identifikavimas ir ypatybės dabartinės Latvijos teritorijos neolito keramikoje“ (Vanda Haferberga);

• „Vėlyvojo neolito keramikos ornamentų kūrimas

Konferencijos organizatoriai, pranešėjai. Nuotraukos iš VDA archyvo

Šiaurės rytų Lenkijos varpinių taurių kultūros kontekstuose“ (Aleksandra Cetwińska, Joanna Dymańska, Krzysztof Cetwiński, Dariusz Manasterski);

• „Elninių šeimos gyvūno atvaizdas iš Užavos upės kolekcijos Vakarų Latvijoje“ (Ilga Zagorska);

• „Briedis kaip simbolinė būtybė Šiaurės Europos mezolite: Krzysztof Wielkopolski 7-osios ankstyvojo mezolito radavietės Vakarų Lenkijoje duomenys platesniame kontekste“ (Jacek Kabaciński, Christopher L. Hill, Małgorzata Winiarska-Kabacińska);

• „Paslaptingas rago dirbiny iš Szczepanki akmens amžiaus medžio-tojų-rinkėjų gyvenvietės Mozūrijoje, Šiaurės rytų Lenkijoje (Witold Gumiński, Tymoteusz Kosiński);

• „Funkcija ir simbolis: Lietuvos holoceno kaulo, rago ir gintaro
(Nukelta į 18 p.)

dirbinių ornamentavimo technologiniai aspektai“ (Gvidas Slah);

- „Modifikuoti dantų pakabukai Estijos akmens amžiaus medžiotojų-rinkėjų kontekste – estetika, tapatybės ženklai ar naujų gyvūnų reprezentacijos?“ (Tõnno Jonuks);

- „Kiškis kaip papuošalas Šventosios neolito gyvenvietėse“ (Eglė Šatavičė, Dalia Ostrauskienė, Gvidas Slah, Vytautas Baranauskas);

- „Simboliai ar maistas? Gyvūnų liekanos akmens amžiaus medžiotojų-rinkėjų kapinyne Dudkoje, Mozūrijoje, Šiaurės Rytų Lenkijoje“ (Karolina Bugajska).

Konferenciją surengė: VDA Dailėtyros institutas ir Nidos meno kolonija.

Konferencijos organizatoriai: prof. dr. A. Butrimas, dr. E. Šatavičė, dr. T. Rimkus, N. Bumbulienė ir N. Bepiršytė.

Konferencijos partneriai: Lietuvos nacionalinis muziejus, VšĮ Vilniaus puodžių cechas, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas bei Neringos muziejai.

Konferenciją rėmė: Vilniaus dailės akademijos rektoratas ir leidykla, UAB „Elotus“, Vidmandas Stonkus.

- **Konferencijos programa (anglų kalba):** <https://inx.lv/J6Caf>.

- **Konferencijos leidinys (anglų kalba)** <https://inx.lv/J6Cab>.

Vilniaus dailės akademijos informacija

Fragmentas iš R. Rimantienės knygos „Aš iš dvidešimtojo amžiaus“. Pluoštas archeologės prisiminimų.“ (Vilnius, 2010, p. 302):

„Nelabai ko tikėjau iš to plotelio, bet, kaip visada, viską stengiausi iškasti iki pat galo. Įsitaisiau gal kokiam 3 m aukštyje ant iškastų žemių krūvos su visomis atsarginėmis priemonėmis. Šalia manęs stovi vonelė su švariu vandeniu, turiu pasidėjusi šepetukus, fotoaparata ir visa kita. Jiedu ramiausiai nukasinėja nuo laiptų viršaus sapropelį, tik žiūriu – išryškėja kažkoks rąstelis ir matyti pjaustymo žymės. Kasėjai susijaudino – čia ne mes iškirtom, šaukia jie. Aišku, matau, kad tai senos įkartos.

Ir kaip nesijaudinti, nes visi žinojo mano šviesiausią svajonę – iškasti dievą! Matau veidą – Šliavas negali net patikėti! O aš šaukiu: nosis, tikrai nosis! Į perkąsą įlipti jau nebėgiu – paduodu jiems vonelę su vandeniu ir šepetukus. Taip, tikrai veidas [...]“.

Fragmentas iš archeologo Vykinto Vaitkevičiaus straipsnio „Amžiaus radinys Lietuvoje – Šventosios stabas“ (<https://inx.lv/J6Cf8>):

„Radinys slūgsojo netoli nuo buvusios lagūnos (naujausi tyrimai rodo, kad tai galėjo būti Šventosios upės vaga) kranto, pačiame gitijos – ežerinių sąnašų sluoksnio dugne, atokiau nuo kitų radinių. Visas stabas 1,95 m ilgio, 10 cm skersmens. Nužievinta ir apdirbta tik 32 cm aukščio galvos ir krūtinės dalis. Kaktose paliktas medžio liemens apvalumas, kuris siaura juoste tęsiasi ir per nosį. Akys nepažymėtos, burną rodo tik nedidelis gūbrelis. Kaklas ir krūtinė nutašyti siauromis plokštumėlėmis, kiek leido titnaginis peilis ir akmeninis kirvis. Viršugalvis nutašytas smailai, pakaušyje palikta žievės.

Laboratoriniai tyrimai parodė, kad stabas buvo padirbtas tarp 3641 ir 3370 m. pr. m. e. (R. Rimantienė, „Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos. Šventosios ir Būtingės tyrinėjimai“, Vilnius, 2005, p. 286).

Didysis praėjusio šimtmečio Lietuvos archeologinis radinys – 1969 m. rugpjūčio 28 d. surastas prieš 5500 metų pajūryje iš juodalksnio išdrožtas Šventosios stabas. Jį Šventojoje vykusių tyrinėjimų metu atrado mokytojas ir kraštotyrininkas Juozas Šliavas iš Žeimelio su vienu iš moksleivių. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš: <https://inx.lv/J6Cf8>